

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

วิธีการต่อสู้กิเลส

พระผู้ปฏิบัติตามหลักศาสนธรรมของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นธรรมที่ได้รับการกลั่นกรองมาแล้วอย่างเต็มที่ ควรที่จะใช้ความคิดอ่านไตร่ตรองให้เป็นไปตามหลักธรรมนั้น ๆ จึงจะมีความฉลาดรอบตัวรอบใจไปโดยลำดับ และทันกับสิ่งที่พาให้จิตแสดงออกอยู่ตลอดเวลาอันเป็นทางไม่ดี ถ้ามีสักแต่ว่าการเดินไปการเดินมา การทำความพากเพียร เช่น การเดินจงกรม นั่งสมาธิ เทียบภาวนาในที่ต่าง ๆ แต่ไม่ได้ใช้ความคิดอ่านไตร่ตรองตามหลักธรรมที่ทรงสอนไว้แล้วนั้น ผลไม่ค่อยปรากฏ มักจะแสดงออกในความแสดงต่ออรรถต่อธรรมเสมอ หากผู้ใช้สติปัญญาโดยถือหลักธรรมเป็นพื้นฐานเป็นทางเดิน หรือเป็นเข็มทิศอยู่บ้างแล้ว ก็ย่อมจะได้สติปัญญาอุบายต่าง ๆ ขึ้นมาเรื่อย ๆ

เช่น ท่านสอนให้อยู่ในป่าในเขา ท่านมีความมุ่งหมายอย่างไร จึงสอนให้อยู่ในป่าในเขา ในรุกขมูรรมไม้ ปฏิปทาเหล่านี้เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงดำเนินมาอย่างเต็มที่หรือเต็มเม็ดเต็มหน่วย จนได้ผลเป็นที่พอพระทัย ทั้งเหตุก็ประจักษ์โดยพระองค์เองเป็นผู้ดำเนิน ทั้งผลก็สัมผัสสัมพันธ์ในพระทัยอยู่โดยสม่ำเสมอ จากการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ถึงได้รับผลเป็นที่พอพระทัย แล้วนำธรรมเหล่านี้ออกมาแสดงเพื่อเป็นแบบเป็นฉบับ เป็นทางเดินของผู้ดำเนินตาม เช่น ภิกษุบริษัทเรา หรือสาวกท่านดำเนินเรื่อยมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ท่านไม่ทำสักแต่ที่ว่าทำ

เพราะธรรมนั้นเป็นธรรมที่กลั่นกรองอย่างละเอียดถี่ถ้วนทุกอย่างแล้ว ผู้ปฏิบัติตามควรจะใช้การไตร่ตรองให้ดีในทุกกรณีที่ตนจะพึงเกี่ยวข้องหรือพึงทำ นั้นละอุบายต่าง ๆ จึงจะเกิดขึ้นเรื่อย ๆ อุบายที่เกิดขึ้นจากการพิจารณาโดยธรรมแล้ว ย่อมจะเป็นธรรมเครื่องสังหารกิเลสอันเป็นตัวข้าศึก ซึ่งทำให้เราโง่งอยู่เสมอนั้นออกไปได้โดยลำดับ ตามทางของศาสดาไม่มีทางสงสัย เพราะธรรมนี้ไม่ใช่กาล ไม่ใช่สถานที่ เวลาเวลาพอที่จะครีหรือล้าสมัยไม่ทันกับเหตุการณ์ คือกิเลสซึ่งเป็นข้าศึกของธรรมหรือข้าศึกของเรา ต้องทันกันเรื่อย ๆ ไป

เพราะอุบายที่ดำเนินตามหลักธรรมซึ่งเป็นธรรมชาติที่ถูกต้องแล้วนี้ เป็นอุบายเพื่อสังหารกิเลสโดยตรงไม่ใช่เพื่อหลอกเพื่อลวงตนเอง และส่งเสริมกิเลสให้เจริญมากมุนขึ้นภายในใจ ดังที่พวกเราทั้งหลายสำคัญว่าตนปฏิบัติ แต่เป็นการส่งเสริมกิเลสอยู่ภายในตัวเองโดยไม่รู้สึกรู้ตัวในเวลานี้ นี้ละผิดกันอย่างไร ยกตัวอย่างเช่น ท่านสอนให้ไปอยู่ในป่าในเขาในถ้ำหรือในเงื้อมผา รุกขมูรรมไม้ ล้วนแล้วตั้งแต่สั่งสอนหรือชี้บอกทาง

อันเป็นชัยสมรภูมಿಯ่างสมบูรณ์สำหรับผู้ปฏิบัติ ไม่สงสัยว่าสถานที่เหล่านี้จะครีจะล้ำสมัย จะไม่ทันกับเหตุการณ์คือการต่อสู้กับกิเลส

อุบายต่าง ๆ ที่ทรงสั่งสอนนั้นเป็นงานของจิตที่จะพึงทำในสถานที่ดังกล่าวนี้ ก็เหมาะสมกันอย่างยิ่ง ท่านสอนย่อ ๆ เบื้องต้นก็ เกสา โลมา นขา ทันทา ตโจ เราพึงพิจารณาตามอาการที่พระองค์ทรงสอนไว้นี้ ด้วยความจดจ่อต่อเนืองทางสติปัญญาดูซิ จะเป็นอย่างไรบ้าง ธรรมเหล่านี้เป็นเรื่องเล็กน้อยเมื่อไร โลกไม่ได้ติดอะไรใหญ่โตมาก ยิ่งกว่าสิ่งที่กล่าวมานี้ กิเลสตัวใดไม่ใช่เป็นกิเลสที่หนาแน่นมั่นคงยิ่งกว่ากิเลสประเภท ความหลงมกมายกับสิ่งเหล่านี้ ต้นไม้ภูเขาดินฟ้าอากาศใหญ่โตขนาดไหน ไม่มีอะไรใหญ่กว่าสิ่งเหล่านี้ และไม่ใช่อุปสรรคกับจิตใจที่จะไปติดไปพัวพัน ถึงกับเกิดความทุกข์ความทรมานตนให้ได้รับเรื่อยมาจนกระทั่งบัดนี้ นอกจากสิ่งที่พระองค์ประกาศสอนไว้นี้เท่านั้นเป็นสำคัญมากยิ่งขึ้นใด

เกสา โลมา นขา ทันทา ตโจ ครอบไหมโลกธาตุนี้ จิตเราจดจ่ออะไรหลงอะไร รักอะไร ชอบอะไร พัวพันกับอะไร ขณะจิตที่คิดออกมาคิดเรื่องอะไรก่อน คิดเรื่องเหล่านี้ทั้งนั้นก่อนอื่นก่อนใด และเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องของกิเลสพัวพันจิตใจให้แน่นหนามั่นคง หรือมีดแปดทิศแปดด้านจนหาทางออกไม่ได้ ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย จะเป็นเรื่องเล็กน้อยมาจากที่ไหน เพราะฉะนั้นจึงว่าภูเขาทั้งลูกก็ดี แผ่นดินทั้งแผ่นที่เหยียบย่ำไปมาก็ดี ดินฟ้าอากาศหรือไม่ทราบว่่าจักรวาลดังที่ท่านสอนไว้ในอรรถในธรรม ว่าสิ่งเหล่านี้ใหญ่โตไหม เามาเทียบกับสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสอนทรงแนะนำทรงบอกอยู่ตลอดเวลาว่าเป็นภัย ๆ นี้ เราลองเอามาเทียบดูซิ สิ่งเหล่านั้นไม่ได้ประกาศออกมาอย่างถึงใจของเราเลย นอกจากสิ่งดังกล่าวว่า เกสา โลมา เป็นต้นเท่านั้น

ขณะบวชที่แรกก็ประกาศกั้วานขึ้นกับพระซึ่งอุปสมบทใหม่ว่า เกสา โลมา นขา ทันทา ตโจ ให้พิจารณาไตร่ตรองให้ดี ทั้งทางอนุโลม ตโจ ทันทา นขา โลมา เกสา ทั้งปฏิโลม ย่อนหน้าถอยหลัง พินิจพิจารณาให้ดี สิ่งเหล่านี้แลเป็นสิ่งที่ปิดบังจิตใจของโลกให้มีดมนอนธการอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะกลางคืนกลางวัน ไม่มีสิ่งใดที่จะทำจิตใจให้มีดให้ลุ่มหลงให้ติดพัน และสร้างความทุกข์ขึ้นมาใส่ตัวมากยิ่งขึ้นกว่าสิ่งเหล่านี้

เพราะฉะนั้นธรรมชาตินี้จึงเป็นสิ่งที่ใหญ่โตมากที่สุด หนาแน่นที่สุดและแก้ยากที่สุด ไม่มีใครจะแก้ได้ถ้าไม่มีองค์ศาสดาเป็นครูสอนก่อน และเว้นศาสดาซึ่งทรงสยัมภูเท่านั้น จะอุตริไปรู้โดยลำพังตนเองนี้เป็นไปไม่ได้ เพราะสิ่งเหล่านี้หนาแน่นมากที่สุด จนหาทางแหวกว่ายออกไม่ได้เลย ถึงกับไม่สนใจที่จะแหวกว่ายออกจากสิ่งเหล่านี้ นอกจากจะเห็นว่ามันเป็นคุณ ทั้ง ๆ ที่มันเป็นมหันตโทษมหันตทุกข์บนหัวใจสัตว์ให้เกิดแก่

เจ็บตายอยู่ไม่หยุดไม่ถอย การเกิดแก่เจ็บตายก็แบกทุกข์ไปทุกข์ทุกชาติ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ทั้งนั้นเป็นสาเหตุไม่ใช่สิ่งอื่นสิ่งใดเลย

นี่ละการสอนสถานที่ จึงสอนเน้นหนักลงไปในสถานที่ที่พระองค์ทรงดำเนินมาแล้ว และได้ผลเป็นที่พอพระทัยว่าเหมาะกว่าสถานที่อื่นใดที่ว่าเจริญ ๆ กัน นั้นมันเจริญเรื่องของกิเลสตัณหาอาสวะพอกหัวใจของสัตว์โลกให้มากมุนหนุนขึ้นเท่านั้น แต่ไม่สามารถที่จะทำกิเลสให้เบาบางลงได้ เหมือนสถานที่ที่ท่านสอนอย่างเน้นหนักทุกระยะ ทุกองค์ของพระที่ได้บวชในพระพุทธศาสนาว่า รุกขมูลเสนาสน์ เป็นต้น นี่ทรงสอนออกมาจากความซึ่งพระทัย ที่ได้ผลจากสิ่งเหล่านี้มาแล้วอย่างเต็มพระทัยเช่นเดียวกัน จึงไม่ได้สอนเล่น ๆ สอนอย่างหนักแน่น สอนอย่างพินิจพิจารณา สอนอย่างที่เคยได้เห็นผลประจักษ์มาแล้วไม่มีอันใดสงสัย

ผู้ไปอยู่ในสถานที่เหล่านั้น เช่น รุกขมูลร่มไม้ประเภทต่าง ๆ คือ รุกขมูลร่มไม้ตามธรรมดา และ รุกขมูลร่มไม้ซึ่งเป็นที่เปลี่ยว น่าวาดเสียว นากลัว และเป็น รุกขมูลที่นากลัวยิ่งเข้ากว่านั้น ยิ่งกว่านั้นเข้าไปอีกทั้งกลางวันกลางคืน นี่ รุกขมูลประเภทนี้เป็น รุกขมูลที่จะให้ผู้บำเพ็ญทั้งหลายตั้งเนื้อตั้งตัว ตั้งสติ ตั้งท่าทางต่อสู้โดยทางสติ ทางปัญญา เพื่อหาทางออกและเพื่อหาทางแก้ไขสิ่งที่เป็นภัย

เบื้องต้นก็คือความกลัวของเรานั้นแหละเป็นภัย ไปหมายเอาสิ่งนั้นว่าเป็นภัย หมายเอาสิ่งนี้เป็นภัย โดยลำพังแล้วสิ่งเหล่านั้นก็เป็นภัยจริง ๆ ด้วย บวกกันเข้ากับ ความกลัวของเราจึงเป็นมหันตภัยอันใหญ่หลวง ที่เราจะต้องได้ทำหันกับมันด้วยสติ ปัญญาพินิจพิจารณา แยกแยะกันให้เห็นเหตุเห็นผลกับสิ่งเหล่านี้ จนถึงกับจิตแยกตัวเข้ามาสู่ความสงบ คือเกราะเป็นที่กำบังได้อย่างปลอดภัย จิตสงบได้ด้วยการพิจารณาทางสติหรือทางปัญญา นี่ละหลักใหญ่ของการปฏิบัติ

จึงเป็นความหมายอันหนัก เป็นความหมายที่แน่นหนามั่นคง เป็นความหมายที่ลึกซึ้งมากในคำว่า รุกขมูลเสนาสน์ ตามทางพระองค์ที่ทรงดำเนินมาแล้ว ตลอดสาวกทั้งหลายมักจะผ่าน รุกขมูลเสนาสน์ นี้มา เราอยากจะพูดว่าเกือบร้อยทั้งร้อยมีแต่ผู้ที่ผ่านเรื่องความเดชะตายนี้มาทั้งนั้น

ผู้เข้าไปอยู่ รุกขมูลร่มไม้ เราดูชื่ออย่างประเทศอินเดียเป็นยังไง ในตำรับตำรา ก็ปรากฏอยู่แล้วว่าเสือเคยกินคนด้วย เสือเคยกินพระด้วย เมื่อเป็นเช่นนั้นทำไมสิ่งเหล่านี้จะไม่เป็นอันตราย การไปอยู่ในป่าในเขาใน รุกขมูลร่มไม้ อย่างนั้นหาความปลอดภัยได้ยาก ยิ่งอยู่ รุกขมูลร่มไม้ที่เปลี่ยว ๆ ด้วยแล้ว จะเอาอะไรมาเป็นเครื่องกั้นกางให้มีความปลอดภัยเล่า ไม่มี นอกจากธรรมเท่านั้นจะเป็นเครื่องปลอดภัยภายในจิตใจของตน แม้

ชีวิตจะไม่เพราะสิ่งเหล่านั้นทำลายก็ตาม แต่จิตนี้ไม่เสียท่าเสียทีจากการดำเนิน นี่ละท่านพาดำเนินมาเช่นนี้พระพุทธเจ้าก็ดี พระสาวกก็ดี

การสอนจึงจะให้ท่านสอนไปอย่างอื่นนั้นใครจะไปถนัดใจเล่า ก็เมื่อรู้เห็นเหตุผลต่าง ๆ เต็มหัวใจแล้วด้วยวิธีการเช่นนี้ ด้วยสถานที่และการกระทำเช่นนี้ แต่แล้วไปสอนสถานที่อื่น ๆ เรียกว่าเกาในสถานที่ไม่คั่นอย่างนั้น ใครจะเกาได้ลงคอ ใครจะสอนได้ลงคอเล่า ต้องสอนจุดที่เคยได้รู้ได้เห็นได้ผลเป็นที่พอใจมาแล้วทั้งนั้น ด้วยความเต็มหัวใจไม่สงสัยในการสอน เพราะได้สัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้มาแล้ว

นี่ละการดำเนินด้วยการพิจารณา ในความหมายแต่ละสิ่งละอย่างที่เราองค์ประธานโอวาทให้แก่พวกเราทั้งหลาย มีรุกขมูล เป็นต้น จากนั้นก็ตามถ้าเงื่อมผา ชายป่า ในเขา ในป่ารกชัฏ ซึ่งเป็นสถานที่ให้ตั้งเนื้อตั้งตัวอยู่ตลอดเวลาด้วยความมีสติทำต่อสู้อยู่ มีปัญหาท่าทางออกเสมอ ไม่ใช่นอนจมอยู่เหมือนหมูจมปลักเช่นนั้น ผู้พิจารณาผู้ปฏิบัติตามจึงควรใช้การพิจารณา ในความหมายแห่งธรรมทั้งหลายที่ทรงแสดงไว้แล้วเหล่านี้ อย่างไม่พ้นที่จะเห็นประจักษ์ในตน ขณะที่บำเพ็ญอยู่ในสถานที่ดังกล่าวนี้ต้องเห็นชัด ๆ ถ้าเป็นนักต่อสู้ฝึกพิจารณาตามพระโอวาทที่ทรงสอนแล้ว จะไม่เป็นอย่างอื่น

เราเพียงตัวเท่าหนูก็ได้เห็นประจักษ์มาไม่รู้กี่ครั้งก็หนแล้ว และกล้าที่จะพูดต่อเพื่อนฝูง ไม่เพียงแต่ว่าเป็นพระโอวาทที่ทรงสั่งสอนมาแล้ว ว่า รุกขมูลเสนาสน์ หรือในป่าในถ้ำเงื่อมผา อันเป็นที่เปลี่ยว ๆ นำหวาดเสียว น่ากลัวต่อภัยทั้งหลายเป็นอย่างยิ่งนั้นเลย นั่นเป็นพระโอวาทที่พระพุทธเจ้าทรงสอนทรงรู้ทรงเห็นมาแล้ว อะไรละที่จะเป็นพยานหลักฐานเป็นเครื่องยืนยัน ว่าพระโอวาทนี้เป็นพระโอวาทที่แม่นยำที่สุดต่อผู้ปฏิบัติ ก็ต้องเราเป็นผู้เข้าทดสอบกัน ให้ได้เห็นดำเห็นแดงกันในการอยู่สถานที่เช่นนั้น และการบำเพ็ญตนตลอดถึงการประสบเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสถานที่ดังกล่าวนี้ เราจะมีวิธีการอย่างไรต่อการต่อสู้สิ่งเหล่านั้น นั่นละสติปัญญาจะมาเอง

ที่แรกเราก็คาดก็หมายว่าจะทำอย่างโน้นบ้างจะทำอย่างนี้บ้าง แต่พอไปเจอสถานที่ดังกล่าวเหล่านี้เข้าไปจริง ๆ แล้ว สติปัญญาจะพร้อมกันทันทีทันใด เรื่องศรัทธา ความเชื่อต่อพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์จะหมุนตัวเข้าสู่จิตดวงเดียวนี้ เพราะธรรมอยู่ที่จิต ธรรมสัมผัสที่จิต ธรรมเกิดที่จิต เมื่อเราระลึก ระลึกเมื่อไรเกิดเมื่อนั้น เช่น ระลึก พุทโธ นั้นขึ้นแล้วเห็นไหม ธัมโม ปรากฏขึ้นที่จิตแล้ว สังโฆ ปรากฏขึ้นที่จิตแล้ว ไม่ปรากฏที่ไหน ที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่มี มีอยู่ที่จิตแห่งเดียว เพราะฉะนั้นธรรมท่านจึงบอกว่าธรรมเกิดที่ใจ อยู่ที่ใจ สัมผัสสัมพันธ์ที่ใจ ให้ระลึกขึ้นที่ใจ ปฏิบัติต่อตนโดยทางใจ มีสติปัญญาเป็นเครื่องควบคุมรักษาเป็นของสำคัญมาก เนะ

ทีนี้เมื่อเราได้เข้าสู่สงครามทำหน้าที่ตามที่พระองค์ท่านสั่งสอนจริง ๆ แม้จะไม่มากมายกายกองพิสดารไปอะไรนักหนาก็ตาม เพียงภูมิของเราเท่าหนูนี้นี้เราก็จะทราบหรือเราทราบได้โดยไม่ต้องสงสัย เห็นกันได้อย่างชัดเจน เช่น ความกลัว กลัวจนขนาดตัวสั่น ถึงกับจะหาที่ปลงที่วางไม่ได้ และตัดลึนใจกันอย่างไฉไล เมื่อจะหาที่ปลงที่วาง ความกลัวนี้ไม่ได้ ปลงลงที่ความตาย ตายกับพุทธะ ตายกับธรรมะ ตายกับสังฆะ ที่เกิดที่มีอยู่ภายในจิตนี้ ไม่สนใจที่จะแยกจิตให้สายแสบไปหาสิ่งใดก็ตามที่เห็นว่าเป็นภัย นอกจากสิ่งที่ไม่เป็นภัยคือเป็นคุณล้วน ๆ ได้แก่ธรรมที่อยู่กับใจนี้เท่านั้น

เมื่อจิตหมุ่นตัวอยู่กับธรรมล้วน ๆ นี้แล้ว จะเป็นพลังขึ้นมาที่ใจของตนเอง เพราะธรรมเกิดที่นั่น และสร้างกำลังฝึกตัวขึ้นที่นั่น สร้างกำลังขึ้นที่นั่นอย่างรวดเร็วด้วยความสนใจใคร่จะรู้จะเห็น ใครจะฟังเป็นฟังตายกับธรรมโดยแท้ ธรรมย่อมปรากฏขึ้นมา ถึงกับเป็นความสว่างกระจ่างแจ้ง ความสงบ ความแน่นหนามั่นคงของใจ ภูเขาทั้งลูกสู้ไม่ได้พูดถึงเรื่องความแน่นหนามั่นคงของใจ ใจจึงเหนือสิ่งใด ๆ ทั้งหมด ไม่ว่าจะ เป็นความลึกซึ้ง ความละเอียด ความเย็บคาย ความแน่นหนามั่นคง ใจเป็นที่หนึ่งทั้งนั้น

เมื่อได้ปรากฏเข้าอย่างนั้นแล้วกับตัวเอง ทำไมจะไม่เชื่อพระพุทธเจ้าผู้ทรงสั่งสอนว่าให้ไปอยู่ในที่เช่นนั้น ๆ เพื่อจะได้เห็นเหตุการณ์และปฏิบัติต่อตัวเอง ถึงกับเห็นผลขึ้นมาประจักษ์ใจเป็นสักขีพยานต่อธรรมทั้งหลาย ว่าท่านสอนนั้นธรรมเป็นสวากขาตธรรมโดยแท้ เพราะใจเป็นเครื่องยืนยัน ใจเป็นผู้ยืนยัน

เมื่อใจเป็นผู้ยืนยันแล้ว ย่อมจะเชื่อพระพุทธเจ้าโดยไม่ต้องเห็นพระองค์ท่านก็ตามเถอะ ธรรมนั้นแลคือองค์พระศาสดา ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นเรา ก็เวลานี้เราเห็นอะไร สมานธรรมก็เป็นธรรมแล้วใช้ไหม นั่น ความแน่นหนามั่นคงอย่างถึงใจคือสมานธรรมอย่างละเอียด นั่นก็เป็นสมานธรรม นั่นก็คือองค์แห่งธรรม เมื่อเห็นองค์แห่งธรรมนี้อยู่แล้วในหัวใจของเรา ทำไมจะสงสัยพระพุทธเจ้าว่าสอนผิดไป ยิ่งกว่านั้นสติปัญญา ยังสามารถแยกแยะสิ่งทั้งหลายออก ให้แตกกระจัดกระจายเป็นดินเป็นน้ำเป็นลมเป็นไฟเป็นธาตุต่าง ๆ ออกจากความเป็นความตาย ออกจากความกลัวความอะไรไปเสียหมด ไม่มีอะไรเหลือ แล้วกลัวอะไร

จิตก็มีแต่ความจริงเต็มหัวใจ แล้วกลัวอะไรความจริง ความจริงไม่ใช่เรื่องกลัว ความปลอมต่างหากมันกลัว นั่น เมื่อความจอมปลอมออกจากหัวใจหมดแล้วเหลือแต่ความจริงล้วน ๆ กับธรรมเป็นอันเดียวกันแล้ว อยู่ไหนก็อยู่ได้ เป็นสักขีพยานขององค์ศาสดา และกราบพระองค์ท่านอย่างสนิทไม่สงสัย ในสถานที่ที่กลัว ๆ ในขณะก่อนนั้น แล แต่กลายเป็นสถานที่กล้าที่สุดในหัวใจของผู้ปฏิบัติขึ้นในเวลา นั้น และเป็นองค์

พยานแห่งศาสตราโดยไม่ต้องสงสัยในตัวเอง นี่ละการปฏิบัติ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วท่านก็เรียกว่าเห็นธรรม

การเห็นธรรมทางด้านจิตใจกับการเห็นสิ่งต่าง ๆ ทางตา รู้สิ่งต่าง ๆ ทางเสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส ต่างกันมาก ไม่ได้เหมือนกัน แต่ที่ยืนยันได้ก็คือว่า ตาได้เห็น สิ่งใดแล้วไม่สงสัย หูได้ยินสิ่งใดแล้วไม่สงสัย จมูกได้รู้กลิ่นอะไรแล้วไม่สงสัย นั่นมันใหญ่ไปคนละทาง ๆ ท่านจึงเรียกว่าอินทรีย์ ๆ คือความเป็นใหญ่ ตาเป็นใหญ่ทางเห็น ไม่มีใครจะไปขัดแย้งตาได้ หูจะไปขัดแย้งตาก็ไม่ได้ หูก็เป็นใหญ่ทางเสียงทางได้ยินได้ ฟังและทราบชัดไม่มีอะไรที่จะไปคัดค้านได้ เพียง ๒ ประโยคเท่านั้นก็เป็นเครื่องกระจาย ไปหมดในอายตนะทั้ง ๖ นี้ เพราะเป็นใหญ่ในตัวของตัวเอง

ที่นี้จิตเป็นวิสัยที่จะรู้จะเห็นสิ่งต่าง ๆ เมื่อได้รู้ได้เห็นขึ้นภายในจิตใจแล้วอะไรจะ มาคัดอะไรจะมาค้าน ตาหูจมูกกลิ่นกายเป็นเพียงเครื่องมือเท่านั้น ไม่ใช่เป็นสิ่งที่รู้จะ เห็นจริง ๆ โดยหลักธรรมชาติของใจที่จะรู้ นั่นละท่านเรียกว่ารู้ธรรมเห็นธรรม เราเห็น สิ่งใดด้วยตา เราย่อมอาจหาญที่จะพูดได้ตามสิ่งที่เห็นนั้น ตามสิ่งที่ได้ยินนั้น ตามสิ่งที่ สัมผัสสัมผัสกันนั้น ๆ ไม่สงสัย ใจเมื่อได้สัมผัสสัมพันธ์ธรรมประเภทใดแล้วก็ย่อมจะ หายสงสัยประจักษ์ใจ มีความมองอาจกล้าหาญเต็มหัวใจที่จะแสดงออกได้โดยไม่ต้อง สงสัยเช่นเดียวกัน

เพราะฉะนั้นธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้นี้ จึงไม่ได้ผูกขาดกับผู้หนึ่งผู้ใด จะรู้เพียงผู้เดียว ใครก็ตามได้ปฏิบัติตามสวากขาตธรรมนี้แล้ว มีสิทธิ์ที่จะรู้จะเห็น ประจักษ์ตัวเองเต็มภูมิแห่งการปฏิบัติของตัวเอง และสามารถที่จะแสดงออกได้เต็มภูมิ ของตัวเองโดยไม่สะทกสะท้าน นี่จึงเรียกว่าเห็น การพูดด้วยความรู้การพูดด้วยความ เห็น การแสดงออกด้วยความสัมผัสสัมพันธ์จริง ๆ แล้ว ย่อมจะไม่สงสัยในสิ่งที่แสดง ออกทั้งหมด

นอกจากเราเพียงได้ยินคำบอกเล่าเท่านั้น เป็นไปได้ในความสงสัย ถึงจะรู้ภาษา ภาษากันก็ตาม ว่าสิ่งนั้นเป็นอย่างนั้น ๆ ก็เป็นความจำ จำมาแล้วก็ไม่พ้นที่จะมารบกวน ตนเองให้เกิดความสงสัยอยู่นั่นแล ต่อเมื่อตนเองได้สัมผัสสัมพันธ์จริง ๆ ด้วยใจนี้แล้ว ไม่ว่าจะสมาธิธรรม เอ้า ยกถึงเรื่องสมาธิขึ้นมา จะเป็นสมาธิขั้นใดก็ตาม อ้อ สมาธิเป็น อย่างนี้ละหรือ นั่น ใครมาบอก ก็จิตเป็นผู้รู้ สมาธิกับจิตเท่านั้นเป็นคู่เคียงกันที่จะรู้กัน อย่างถนัดชัดเจนภายในจิตใจ นั่น อ้อ สมาธิเป็นอย่างนี้หรือ สมาธิขั้นใด อ้อ เป็นอย่าง นี้หรือ ๆ นั่น

ปัญญาเริ่มแรกตั้งแต่ปัญญาล้มลุกคลุกคลาน จนกระทั่งถึงปัญญาขั้นมีความ สามารถแก่กล้า ถึงขั้นมหาสติมหาปัญญา จะทราบตนได้โดยลำดับ ว่าปัญญาอย่างนี้จะ

หรือ ปัญญาเกิดเป็นอย่างไรหรือ ธรรมเกิดเป็นอย่างไรหรือ นั่นรู้ได้ชัด ๆๆ โดยไม่ต้องไปถามใครแหละ เพราะ สนฺทิกฺขุโณ พระองค์ทรงผ่านมาแล้วและสอนโลกให้ผู้ปฏิบัติไว้ด้วย สนฺทิกฺขุโณ ว่าจะเป็นผู้รู้ผู้เห็นเองจากการปฏิบัติของตัวเอง

ปัญญาที่ว่า เป็นธรรมสังหารกิเลส นั้น สังหารอย่างไร เราอ่านตามคัมภีร์ไบเบิล เรียนมาเท่าไรก็ตาม ไม่ได้ประมาทไม่ว่าท่านว่าเรา เพราะการเรียนเป็นภาคความจำ ไม่ใช่ภาคความจริงสังหารกิเลส จึงได้แต่ภาคความจำ แล้วก็ไม่พ้นที่จะเกิดความสงสัยอยู่นั้นแล ต่อเมื่อความจริงได้หยั่งทราบถึงกันและกันแล้ว เอ้า ที่นี้ยกตัวอย่างเช่นการฆ่ากิเลส ฆ่าอย่างไร นี่ก็ไม่ต้องถามใคร ความโลภนี่เป็นกิเลสตัวหนึ่ง ความโกรธเป็นกิเลสตัวหนึ่ง ความหลงเป็นชั้น ๆ จนกระทั่งถึงขั้นละเอียดสุดของความหลงก็เป็นกิเลสแต่ประเภท ๆ ราวคะตึกหาเป็นกิเลสประเภทหนึ่ง การสังหารกิเลสเหล่านี้สังหารด้วยอะไร สังหารด้วยปัญญา

ฟังชีวว่าขนาดปัญญา ทำไมจะไม่ทราบการสังหารกิเลสด้วยตนเอง โดยวิธีการใด ปัญญาต้องทราบละเอียดลออ ปัญญาต้องแหลมคม ปัญญาต้องรอบตัวถึงจะฆ่ากิเลสได้ และฆ่ากิเลสจนถึงฉิบหายวายปวงไปโดยลำดับลำดับา จนกระทั่งไม่มีเหลือภายในจิตใจแล้ว ทำไมปัญญาจะมาสงสัยตนเอง ถึงขั้นฆ่ากิเลสหมดไปจากใจแล้ว ก็มีแต่ความบริสุทธิ์พุทธโรเด่นดวงขึ้นมา สามารถที่จะพูดได้สามแดนโลกธาตุ เพราะจิตเป็นผู้สัมผัสสัมผัสทำไม่จิตจะพูดไม่ได้ เมื่อเครื่องมือมีอยู่คือกายอวัยวะของเรามีอยู่ จิตเป็นผู้แสดงตัวออกมาจากความรู้ความเห็นของตน นี่ละท่านว่าการเห็นธรรมเห็นอย่างนี้

ที่ว่าวิมุตติหลุดพ้น พ้นที่ไหน ก็เราติดมาก็กักก็กัลป์ ถึงเราไม่ทราบว่าตัวติดก็ตาม เพราะเรื่องของความมืดดำย้อมทราบไม่ได้ โตนสะดุดจนหัวแม่เท้าแตกเลือดสาด มันก็มองไม่เห็นจะวายังไง เพราะสิ่งที่ไม่ให้เห็น สิ่งที่ปิดบังมันมีอยู่ ต่อเมื่อหูตาภายในสว่างกระจ่างแจ้งแล้ว ทำไมฆ่ากิเลสตัวไหนลงไป ขาดสะบั้นลงไปจะไม่รู้ แล้วที่นี้จิตนี้ติดอะไร ๆ ทั้ง ๆ ที่แต่ก่อนเราไม่เคยรู้เคยเห็น ว่าจิตนี้ติดอะไร มีอะไรผูกมัดจิตใจ มีอะไรบีบคั้นจิตใจ มีอะไรทับถมหัวใจจึงก้าวไม่ออกตามความต้องการของตน

ต่อเมื่อสติปัญญาได้ฟาดฟันหนักแหลกเข้าไป ตรงจุดที่ว่ามืดบอดนั้นแล้วปรากฏเป็นความสว่างกระจ่างแจ้งขึ้นมาแล้ว ทำไมจะไม่รู้ว่ากิเลสนี้เป็นตัวมืดแต่ก่อน บัดนี้สว่างแล้วเพราะกิเลสสิ้นไปหายไป นั่นละท่านว่า อาโลโก อุทฺปาติ ความสว่างโรจน์ภายในจิตใจ เพราะกิเลสสิ้นซากลงไปแล้ว นั่น ท่านแสดงไว้แล้วในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรนี้เป็นอย่างนี้

เมื่อปัญญามีความละเอียดมากเข้าเพียงไร กิเลสประเภทใดที่ได้สังหารลงไปแล้วไม่มีเหลือก็ทราบ ที่ยังมีมากมีน้อยเพียงไรก็ทราบ ๆ ไปโดยลำดับ และตามตีตาม

ตอนเข้าไปโดยลำดับ เหมือนกับไฟได้เชื้อ ไหม้กันเข้าไป เผากันเข้าไปด้วยตปธรรม ได้แก่ความเพียร มีปัญญาเป็นเครื่องมืออันสำคัญ จนกระทั่งสิ่งทั้งหลายเหล่านี้พังลงหมดจากหัวใจแล้ว ที่นี้หัวใจเกี่ยวข้องกับอะไร ตั้งแต่ก่อนเป็นอย่างไรก็ทราบแล้วว่าที่นี้ เพราะปัญญาหยังทราบไปหมดในสิ่งที่มาเกี่ยวข้องกับพัวพันหรือผูกมัดตนเอง ได้ถูกทำลายลงไปหมดแล้ว ที่นี้ยังเหลืออะไร ตามต่อนกันเข้าไปจนกระทั่งไม่มีอะไรเหลือเลยภายในจิตใจนี้แล้ว นั้นแหละท่านเรียกว่าจิตบริสุทธิ์

ใครบริสุทธิ์ก็รู้ แม่แต่เด็กอายุ ๗ ขวบบริสุทธิ์ท่านยังรู้ท่าน ทำไมเราจะไม่รู้เราขณะนี้อายุเท่าไร นี้จะเข้าโลงอยู่แล้ว เวลานี้ยังจะไม่ทราบอยู่หรือ เมื่อถึงขั้นที่ควรจะทราบ ทราบได้ด้วยกันทั้งนั้นแหละ เพราะธรรมนี้เป็น สันติภูมิจริธรรม เป็นธรรมที่จะพึงรู้พึงเห็นด้วยตนทั้งนั้น พระพุทธเจ้าไม่มาผูกขาด ไม่มาชี้แจงไม่มาบอก ดังพระสารีบุตรที่ว่า แต่ก่อนก็ถือพระองค์เป็นเครื่องรับรอง เป็นเครื่องยืนยัน เป็นสักขีพยาน เป็นที่พึ่งที่เกาะ แต่บัดนี้ไม่พึ่งแล้ว นั้นพระสารีบุตรพูด ในตำรามิ เวลานี้ไม่พึ่งแล้ว ไม่พึ่งพระพุทธเจ้า ไม่พึ่งอะไรแล้ว พังซี

จนกระทั่งพระปฤชชนทั้งหลายที่หนาแน่นด้วยกิเลส ไม่ทราบความหมายอันลึกซึ้งของธรรมประเภทนี้แล้วเข้ากราบทูลฟ้องร้องพระพุทธเจ้า ว่าพระสารีบุตรเป็นมิฉฉาติฐิ เห็นผิด แต่ก่อนเคยพึ่งพระศาสดา เคยพึ่งพระองค์ เคยพึ่งอะไร ๆ ก็ตาม บัดนี้พระสารีบุตรบอกว่าไม่พึ่งอะไรแล้ว ว่าอย่างนั้น พระสารีบุตรกลายเป็นมิฉฉาติฐิ อย่างใหญ่หลวงไปแล้วเวลานี้ แต่พระองค์ พังซีว่าศาสดาองค์เอก ไม่ได้ทรงตำหนิพระสารีบุตรแม้ประโยคเดียวชนิดหนึ่งเลย ทรงรับสั่งให้พระสารีบุตรเข้าเฝ้าในท่ามกลางแห่งสงฆ์ตบอดทั้งหลายเหล่านั้น ให้ได้ยินได้ฟังระหว่างพระพุทธเจ้ากับพระสารีบุตรซึ่งเป็นจอมปราชญ์ด้วยกัน สนทนาธรรมอันละเอียดแหลมคมที่สุดเหนือโลกธาตุ เหนือปฤชชนทั้งหลายเหล่านี้ ให้ได้ฟังทั่วถึงกันในเวลานั้น

ว่าอย่างไรสารีบุตร ว่าเธอไม่พึ่งเรา เธอไม่พึ่งอะไร ๆ ทั้งนั้นใช่ไหม ใช่พระเจ้าข้า นั้นฟังซี ท่านทูลตอบรับพระพุทธเจ้า ใช่พระเจ้าข้า เอ้า เพราะเหตุไร เอ้า ชี้แจงเหตุผลมา แต่ก่อนข้าพระองค์ได้พึ่งพระพุทธเจ้าเพื่อแนะนำสั่งสอนอย่างนั้น ๆ ถึงจะก้าวไปได้ เดินไปได้ ต้องอาศัยธรรมบทนั้น ๆ เป็นเครื่องแก่เครื่องถอดเครื่องถอน จึงแก้จึงถอดถอนกิเลสทั้งหลายได้ บัดนี้ข้าพระองค์ได้ถอดถอนกิเลสให้สิ้นซากไปจากใจโดยสิ้นเชิงไม่มีอะไรเหลือ คำแนะนำสั่งสอนของพระองค์ที่จะมาสั่งสอนเพื่อแก้อะไร ๆ อีกไม่มี นี้ละข้าพระองค์จึงอยู่ด้วยความเป็นอิสระพ้นจากทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่หวังพึ่งอะไรทั้งสิ้น เวลานี้ไม่พึ่งอะไรทั้งสิ้น เพราะความบริสุทธิ์เป็นธรรมชาติที่พอตัวแล้ว นั้นฟังซี

เอ้อ ถูกต้องแล้วสารีบุตร นั้น พระพุทธเจ้าทรงคัดค้านใหม่ ถูกต้องแล้ว สารีบุตร ต้องทำตนให้เป็นอย่างนั้น เราตถาคตก็เป็นแต่เพียงผู้ชี้บอก ท่านจึงกล่าวว่า ตุมฺเหติ กิจจํ อาตปฺปิ อภฺขตาโร ตถาคตา การประกอบความพากเพียรเป็นหน้าที่ของท่านทั้งหลายจะพึงทำเองและรู้เองเห็นเอง พระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นแต่เพียงผู้ชี้บอกแนวทางเท่านั้น ไม่ใช่เป็นผู้ถอดถอนกิเลสทั้งหลายให้ผู้บำเพ็ญ นั้นฟังซิ

อันนี้เราตถาคตแสดงแนวทาง แสดงวิธีการถอดถอนกิเลสโดยประการทั้งปวง ให้ท่านทั้งหลายฟัง เมื่อท่านทั้งหลายได้ดำเนินตามหลักที่เราสอนนี้แล้ว จนถึงกับบำเพ็ญตนให้สมบูรณ์เต็มที่ หาที่เกาะที่ติดที่ยึดไม่ได้ ไม่มีอันใดที่จะมากดขี่บังคับจิต เป็นจิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้ว นั้นเป็นเรื่องของผู้ปฏิบัติจะพึงทราบตนเองโดย สนฺทิฎฺฐิโก นั้นฟังซิ เมื่อถึงขั้นนี้แล้วไม่พึงอะไรก็ถูก จะพึงอะไร เมื่อถึงขั้นนี้พึงอะไร ทั้ง ๆ ที่แต่ก่อนก็เกาะติดแนบพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ด้วยกันทั้งนั้น ยิ่งจิตมีความละเอียดเข้าไปมากน้อยเพียงไร ถ้าเป็นข้างก็เป็นข้างประจำความทุกทั้งนั้น ถ้าไม่ใช่ความมัน มันฆ่าข้างนะ มันไม่ยอมลง ต้องเป็นความของมันเท่านั้นมันถึงจะยอมลง

นี่ก็เหมือนกัน ต้องเป็นอาจารย์ของเราที่แนะนำถูกต้องแม่นยำในวิธีการต่าง ๆ ในการถอดถอนกิเลสทุกประเภทเท่านั้น ถ้าสอนผิดนี้ไม่ยอมรับ นั้น จิตละเอียดเข้าไปเท่าไร ยิ่งครูอาจารย์เป็นผู้ละเอียดที่จะสอนถูกต้องแม่นยำทุกกระเบียด สอนผิดชนิดหนึ่งนอกจากจะเป็นเครื่องประกาศภูมิของตนให้ลูกศิษย์ผู้มาศึกษานั้นฟังแล้ว ยังขายตัวเองอีกด้วยว่าไง นอกจากขายแล้วยังก้าวไม่ออกอีกด้วย ไม่ทราบจะก้าวไปยังไง สอนอย่างนี้สอนไม่ถูก นี่ละการสอนเป็นอย่างนี้

ธรรมละเอียดเท่าไรก็ยิ่งครูอาจารย์เป็นสิ่งสำคัญมาก ต่อเมื่อได้ผ่านพ้นไปหมด โดยประการทั้งปวงแล้ว สาธุ เรื่องคุณค่าไม่มีอะไรยิ่งกว่าพระอรหันต์ที่เห็นคุณค่าของครูของอาจารย์ ยกตัวอย่างเช่นพระสารีบุตรกราบไหว้พระอัสสชิ ไปอยู่ทางใดทิศใดก็ตามกราบไหว้ไปเสียก่อน ถึงจะนอนหรือถึงจะทำความพากเพียร แต่พระสารีบุตรไม่ได้ปรากฏว่าจะไปถามธรรมะกับพระอัสสชิบิดบาบใดบ้าง ที่เห็นว่าติดข้องอยู่ยังแก้ไม่ตก ไม่มี นี่ละไม่ทูลถาม พระองค์ก็เหมือนกันอย่างนี้ นี่เรียกว่าอัสธรรมโดยแท้ ผู้ปฏิบัติเป็นอย่างนี้ นี่เรียกว่ารู้ธรรมเห็นธรรมจากการปฏิบัติด้วยการพิจารณา

อย่าใช้แต่เท้าให้ใช้หัวด้วย มีแต่ก้าวเดิน ๆ ไม่ได้ใช้หัวคิดปัญญาพิจารณา ในสิ่งต่าง ๆ ด้วยความแยบคาย จะหาทางก้าวไปไม่ได้นะ เช่น ไปอยู่ในป่าในเขาในสถานที่ที่บำเพ็ญ กลับไปสร้างนั่นสร้างนี่ขึ้นมาใหญ่โตโรฐาน หมดโลกสงสารยังสู้ไม่ได้ นั้นมันถูกต้องใหม่กับเหตุการณ์สถานที่ที่ควรจะทำเช่นนั้นหรือไม่ควรทำ ถ้าผู้พิจารณาแล้วจะทำไม่ลง นี่ละเหตุผลเป็นอย่างนี้ สถานที่ในป่าในเขาเป็นสถานที่เหมาะ

สมกับการบำเพ็ญเท่านั้น ไม่ใช่เป็นสถานที่ที่จะก่อสร้างนั้นสร้างนี้ให้เป็นตลาดลาดเล
ขึ้นมา เต็มไปด้วยฝูงชน เต็มไปด้วยความยุ่งเหยิงวุ่นวายในการก่อสร้างมันถูกที่ไหน
เพียงเท่านั้นพิจารณาไม่ได้ เราจะหาธรรมอันละเอียดลออมาจากไหนผู้ปฏิบัตินะ ต้องคิด
ซิ นี่ละเรื่องธรรมเป็นเช่นนี้

ต้องใช้เหตุใช้ผลพิจารณาเสมอ จะก้าวจะเดินจะเห็นไปไหนจะต้องมีพินิจ
พิจารณาตามไปเสมอ จึงเรียกว่าใช้หัวคิดปัญญา ผู้ปฏิบัติเป็นอย่างไร ธรรมเป็นสิ่งที
ละเอียดลออมาก จากท่านผู้เป็นจอมปราชญ์แหลมคมที่สุดคือองค์ศาสดา เหตุใดเราผู้
มาปฏิบัติจึงโง่งงเอาแต่ตุนเชื้อ ๆ ซ้ำ ๆ กิริยาอาการเคลื่อนไหวไปมาอันใด หากความคิด
ความอ่าน หากความเฉลียวฉลาดไม่ได้ จะเอาอะไรไปฝากกิเลส เอาความโง่งงไปฝากกิเลส เรา
ก็โง่งเพราะกิเลสฆ่าเราอยู่แล้วเวลานี้ เรายังไม่ทราบ ยังไม่เห็นโทษของกิเลสบีบบังคับเรา
ให้โง่งอยู่หรือ เรายังจะเอาความโง่งไปฝากกิเลสได้ยังไง นอกจากจะเอาสติปัญญาศรัทธา
ความเพียรเข้าไปฝากกิเลสเท่านั้นมันถึงจะถูกต้อง

นี่ละธรรมของพระพุทธเจ้าละเอียดอย่างนั้น ละเอียดที่สุดไม่มีอะไรที่จะเกิน ขอ
ให้ธรรมกับใจกลมกลืนเป็นอันเดียวกันเถอะ เราจะได้เห็นหมดทั้งสามแดนโลกธาตุนี้
ว่าไม่มีอะไรเหมือน ไม่เหมือนกับอะไร ไม่มีอะไรที่จะมาเป็นคู่แข่ง หหมดจริง ๆ ท่านจึง
เรียกว่าโลกุตระธรรม แปลว่าธรรมเหนือโลก คือโลกสมมุติโดยประการทั้งปวง เหนือ
หมด จิตดวงที่บริสุทธิ์แล้วเป็นเช่นนั้น เราไม่ต้องคอยไปถามพระพุทธเจ้าพระองค์
นิพพานแล้วก็ตาม แม้ยังทรงพระชนม์อยู่ก็ไม่ถาม ถามทำไม ธรรมะอันนี้อยู่กับหัวใจ
ของผู้สัมผัสธรรมอย่างเต็มที่แล้วด้วยกัน จึงไม่มีอะไรจะถามกัน สนุทธิฎีกา ๆ โดย
ลำดับจนกระทั่งถึง สนุทธิฎีกา เต็มภูมิ แล้วจะถามใครหาอะไร

อันนี้ก็เคยได้พูด เคยได้เทศน์ยกตัวอย่างว่า พระอัญญตรภิกขุ กำลังดำเนิน
ธรรมะขั้นสูง ถ้าจะพูดถึงเรื่องขั้นของธรรมแล้วเป็นธรรมขั้นสูงอยู่มากทีเดียว เกิดข้อ
ข้องใจสงสัยในนามขั้นนี้แหละ คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เฉพาะอย่างยิ่ง
สัญญา สังขาร เป็นของสำคัญมาก นี่ใช้กันตลอดเวลา พิจารณาเกิดความข้องใจสงสัย
ในธรรมทั้งหลายที่กล่าวมาเหล่านี้ แล้วไปทูลถามพระพุทธเจ้า พอไปถึงใต้ถุนพระคันธ
กุฎีเท่านั้น ฝนกระหน่ำลงมา ขึ้นทูลถามไม่ได้ก็ยืนกำหนดอยู่นั้น เวลาฝนตกหยดย้อย
จากชายคาลงมาถูกน้ำที่อยู่พื้น น้ำข้างบนกับข้างล่างกระทบกันปรากฏเป็นต่อมเป็น
ฟองขึ้นมาและดับไป ๆ

ท่านก็พิจารณาเทียบกับเรื่องสังขาร เรื่องสัญญาที่เกิดแล้วดับไป ๆ หมายแล้ว
ดับไป สำคัญมันหมายอันใดแล้วดับไป ๆ เกิดขึ้นมาจากไหนดับไปที่นั่น นี่เกิดขึ้นมา
จากใจดับไปที่ใจ เหมือนอย่างน้ำเกิดขึ้นมาจากไหน กระทบกันที่ไหน น้ำกับน้ำกระทบ

กันมันก็ดับไปที่นั่น ท่านพิจารณาอย่างนี้เลยบรรลุธรรมเสีย ถึงจุดสุดยอดแห่งธรรมเลย ได้บรรลุอรหัตตธรรมในขณะที่พิจารณาพองน้ำที่กระทบกันในขณะฝนตกนั้น เทียบกับสังขารที่เกิดแล้วดับ ๆ อยู่ภายในจิตใจ แล้วหายสงสัย เวลาฝนหยุดก็เดินกลับกุฏิของตน ไม่ขึ้นไปทูลถามพระพุทธเจ้า เมื่อถูกถามว่าทำไมจึงไม่ไปทูลถาม ก็จะถามท่านอะไร จึงได้เล่าเรื่องอันนี้ออกมาเป็นนิทานให้เราทั้งหลายทราบ นั่นแหละ สนฺทิฏฐิโก เต็มภูมิแล้ว อยู่ที่ไหนก็รู้ ถึงขั้นที่ควรจะสอนตนได้ อะไร ๆ เป็นธรรมทั้งนั้น

ตั้งพ่อแม่ครูอาจารย์มันท่านพูดเวลาพระมหาเถระถามท่านว่า ท่านมันท่านอยู่องค์เดียวในป่าในเขาเช่นนั้น เวลาเกิดข้อข้องใจสงสัยในอรรถในธรรมมา ท่านไปปรึกษาปรารภกับใคร พอพระมหาเถระถามอย่างนั้นท่านก็ยกมือขึ้น สาธุ กระผมขอประทานโอกาสไม่ได้ประมาทในสิ่งทั้งหลายโดยประการทั้งปวง กระผมฟังเทศน์อยู่ทั้งกลางวันกลางคืนไม่ได้หยุดหย่อนเลย เพราะความสัมผัสสัมพันธ์ระหว่างจิตกับสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกัน เฉพาะอย่างยิ่งคือขั้นที่ ๕ อาการของขั้นนี้แสดงตัวอยู่เสมอ ผู้ที่พิจารณาขั้นนี้คือสติปัญญาพิจารณาอันอยู่ตลอดเวลา นั่นแล คือการฟังเทศน์ทั้งวันทั้งคืนไม่ได้หยุดหย่อนเลย พระมหาเถระนั่งทันที เอ้อ เธอฟังเทศน์เป็น เรายังไม่เป็นที่ท่านว่า นี่มี เราเขียนไว้ในประวัติของท่านก็มีท่านพูดเอง อันนี้ชัดเจนมากทีเดียว แล้วเข้าถึงจิตทันที นี่จะเป็นอย่างนี้ละ ฟังซิ นั่นละท่านว่าฟังธรรมทั้งกลางวันกลางคืน

ถึงขั้นที่ควรจะได้ฟัง ควรฟังธรรมทั้งกลางวันกลางคืนแล้วต้องฟังอย่างนั้น อยู่คนเดียวเป็นที่แนบสนิทใจมากกว่าอยู่ที่คนก็ตาม เพราะเป็นความสะดวก เนื่องจากการฟังเทศน์การฟังธรรม การพิจารณาธรรมทั้งหลายที่เกิดโดยอัตโนมัติโดยลำพังตนเอง กับสติปัญญาที่เป็นสติปัญญาอัตโนมัติโดยลำพังตนเอง เรียกว่าภาวนามยปัญญาแล้ว ย่อมจะพิจารณากันได้ตลอดทั่วถึงทั้งวันทั้งคืน ทุกอิริยาบถ ไม่กำหนดกฎเกณฑ์ว่าเวลาเท่านั้นทำความเพียรอันนั้น เวลาเท่านั้นทำความเพียรอันนี้ เพราะธรรมกับใจสัมผัสสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา ทั้งฝ่ายทุกข์ ฝ่ายสมุทัย ทั้งฝ่ายมรรค ตะลุมบอนกันอยู่ตลอดเวลาจนกระทั่งกิเลสฝ่ายทุกข์ สมุทัย ได้พังพินาศไปเสียจากใจแล้วเท่านั้น เรื่องมรรคซึ่งหมุนตัวเป็นเกลียวเป็นธรรมจักรอยู่จึงจะยุติลง โดยไม่ต้องให้ใครมาห้าม นั้น เมื่อถึงขั้นยุติแล้วยุติเอง นี่ละการปฏิบัติธรรม

ธรรมเหล่านี้สมัยนี้กับครั้งพุทธกาลเห็นห่างไปไหน ครีลัสสมัยที่ไหน ทุกข์สมุทัยมีอยู่ในหัวใจเราไหม แล้วมันล้าสมัยไหม มันหลอกอยู่ตลอดเวลา ทำไมเราเชื่อมั่นอยู่ตลอดเวลา ไม่เห็นได้พูดเลยว่าสิ่งเหล่านี้เราเคยเห็นแล้ว สิ่งเหล่านี้เราเคยรักแล้ว สิ่งเหล่านี้เราเคยชังแล้ว สิ่งเหล่านี้เราเคยเกลียดเคยโกรธมันมาแล้ว เราเปื้อมันจะตายแล้ว มันเป็นเดนไปแล้ว ทำไมไม่เห็นเป็นอย่างนั้น ทำไมจึงติดพัน ๆ ทั้งรักทั้งชัง ทั้ง

เกลียดทั้งโกรธ ซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสล้วน ๆ หลอกอยู่ทั้งวันทั้งคืนไม่เห็นมันครึ้มมันล่ำสมัย ไอ้ผู้เชื่อก็ไม่มีคำว่าครึ้มล่ำสมัย

ถ้าเป็นเรื่องของกิเลสมันเชื่อได้วันยังค่ำ นี่แหละที่มันหมุนหัวใจของเราให้ได้รับความทุกข์ความลำบาก แล้วมรรคมีสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรเป็นสำคัญไปอยู่ที่ไหน มันจึงได้ครึ้มได้ล่ำสมัยเอาเสียนักหนา ให้กิเลสเหยียบย่ำทำลายทั้งวันทั้งคืน ไม่นำออกมาใช้บ้างเหอ เอาไว้ทำไม ผู้ปฏิบัติไม่เอาสิ่งเหล่านี้มาแก้กิเลสจะเอาอะไรแก้ ครั้งพุทธกาลท่านเอาอะไรแก้ ท่านเอาสิ่งที่กล่าวมานี้มาแก้กับกิเลส

กิเลสอยู่ที่หัวใจของเรา หัวใจก็ไม่เคยครึ้มไม่เคยล่ำสมัย รู้อยู่ตลอดเวลาในความรู้ของตน กิเลสแสดงขึ้นมาที่รู้ ความทุกข์ความลำบากมากน้อยเพราะอำนาจของกิเลสที่รู้แล้วสติปัญญาที่จะนำมาใช้แก้กิเลสซึ่งมีอยู่ในหัวใจดวงเดียวกันนี้ ทำไมจะครึ้ม ทำไมจะล่ำสมัย ถ้าเราไม่ตั้งตัวเป็นคนครึ้มคนล่ำสมัย ขวางศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าเสียอย่างเดียวเท่านั้น จะเป็นอะไรไป เป็นเทวดาก็เราเองเป็นผู้ทำลายเรา ทำลายอรรถทำลายธรรม ความจริงทั้งหลายกลายเป็นเรื่องความปลอมไปหมดในหัวใจของพระกรรมฐานเรา เป็นอย่างไรพิจารณาซิท่านทั้งหลาย

นี่สอนหมู่เพื่อนจนแทบเป็นแทบตายนั่นนะทุกวันนี้ ทำไมมันจึงไม่ถึงใจกันเสียบ้าง สอนนี้ไม่ได้สอนด้วยความสงสัย บอกตรง ๆ เลย เวลาล้มลุกคลุกคลานก็เล่าให้หมู่เพื่อนฟังเต็มเม็ดเต็มหน่วยทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ได้ลึกลับปิดบัง ไม่ได้กลัวว่าจะเสียหน้าเสียตา ไม่อ้ำไม่อาย อายไปทำไม ไอ้เรื่องดีเรื่องชั่วอยู่กับทุกคน รู้อยู่กับทุกคน เป็นอยู่กับทุกคนอายอะไร ถ้าความอายนั้นปราบกิเลสได้ก็ควรจะอาย แต่นี่ไม่เห็นมันปราบกิเลส มีแต่กิเลสมันปราบเราอยู่ตลอดเวลา เราจะพูดตามเรื่องความจริงของมันทำไมจะพูดไม่ได้

เวลาล้มลุกคลุกคลานก็เห็นชัด ๆ เอาจนน้ำตาาร่วง นี่ก็เคยเป็นมาแล้วไม่ใช่มาพูดเฉย ๆ สู้กิเลสไม่ได้มันเหยียบเอาต่อหน้าต่อตาจนกระทั่งน้ำตาาร่วง โถ ๆ มึงขนาดนี้เขี้ยวหรือ กูจะมีกำลังสู้มึง เอา ๆ ให้มึงฟังสักวันไม่ได้เหอ ยังไงก็เอาเถอะนะ เหมือนกับว่าผูกโกรธผูกแค้น แต่โกรธแค้นอันนี้มันเป็นมรรค นั่นให้ท่านทั้งหลายทราบไว้ณะคำว่าโกรธว่าแค้นเราอย่าเข้าใจว่าเป็นกิเลสอย่างเดียว นี่ก็เป็นช่องทางให้กิเลสเอาไปใช้เสียหายหมด ธรรมหาทางก้าวเดินไม่ได้

กิเลสนะมันรุนแรงได้เต็มหัวใจของเรา แต่ธรรมรุนแรงไม่ได้ ถูกตำหนิตีเตียนจากกิเลส นั้นเราอมรับกิเลสใหม่ ธรรมรุนแรงไม่ได้กิเลสจะฟังไปได้ยังไง กิเลสมีกี่ประเภท ประเภทที่เฉียบขาดที่สุดก็มี ประเภทที่ละเอียดแหลมคมที่สุดก็มี ประเภทที่

หยาบโคนที่สุดท้ายก็มี ทำไมธรรมะซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะปราบกิเลสหลาย ๆ ประเภทนั้นจะปราบไม่ได้ มีไม่ได้ ถ้ามีไม่ได้เราจะบริสุทธิ์ได้ยังไง

เครื่องมือปราบกิเลสต้องให้พอกันชี่ เมื่อกิเลสมันผาดโผนธรรมะต้องผาดโผน กิเลสแหลมคมธรรมะต้องแหลมคม กิเลสเฉียบขาดธรรมะต้องเฉียบขาด ไม่อย่างนั้นไม่ทันกัน นี่ละท่านเรียกว่ามรรค เช่นอย่างการผูกโกรธผูกแค้นอย่างนี้เป็นเรื่องของมรรค คือผูกโกรธผูกแค้นให้กิเลสมากเท่าไร ความขะมักเขม้น ความมีแก่ใจความมุ่งมั่นที่จะสังหารกิเลสนี้มันยิ่งหนักขึ้น ๆ นั่นละความเพียรยิ่งหนักขึ้นไปโดยลำดับลำดับสุดท้ายกิเลสก็พังได้ด้วยความโกรธความเคียดแค้นอันนี้ไม่สงสัย นี่ละท่านเรียกว่ามรรค

ไม่ใช่อะอะก็จะเป็นกิเลสไปหมด ๆ อยากรไปสวรรค์ อยากรไปนิพพานก็เป็นกิเลส อยากรอะไรก็เป็นกิเลส บทเวลากิเลสมันเหยียบหัวด้วยความอยากของมันจนตายแล้วตายเล่า เกิดแล้วเกิดเล่าอยู่นี้ ทำไมมันเป็นอะไร นั่น ทือ พิจารณาดูซิ มันก็เป็นกิเลสใช้ใหม่ถึงเหยียบเราให้แหลกไปได้ ทำไมเราเป็นธรรมจะเหยียบกิเลสให้แหลกไม่ได้ถ้าไม่โง่กว่ากิเลสจนเกินไป ให้กิเลสเอาเครื่องมือคือธรรมทั้งหลายไปใช้เป็นเครื่องมือของมันเสียหายหมด เพราะความโง่ของเราเท่านั้น เอาให้มันจริงมันจังชินักปฏิบัติ

นี่ละธรรมะเครื่องปราบกิเลส ถึงคราวเด็ดมันต้องเด็ด มันหากเป็นในหลักธรรมชาติของตัวเอง เวลาได้ก้าวขึ้นสู่เวทีคือต่อสู้กับกิเลสแล้ว ยังไงมันก็ไม่ถอยถึงขั้นไม่ถอยว่าแพ้ไม่มีนอกจาก เอา กิเลสไม่พังก็เราพังเท่านั้น แต่ความมุ่งมั่นเต็มหัวใจนั่นคือว่าจะเอาให้กิเลสพังอย่างเดียวเท่านั้น สุดท้ายกิเลสต้องพังไม่ต้องสงสัย เพราะธรรมะที่เผ็ดร้อนทันกันกับกิเลสทำไมจะฆ่ากิเลสไม่ได้ละ นี่คือการปฏิบัติมันถึงจะได้ทันกัน นี่ธรรมะเหล่านี้ครี ล้ำสมัยที่ไหน มืออยู่กับหัวใจ ทุกข์ สมุทัย ทนสมัยสักเท่าไร มรรคก็ต่อทนสมัยเช่นเดียวกัน แล้วนิโรธก็จะเป็นความดับกิเลสไปโดยลำดับ เพราะอำนาจของมรรคมีกำลังกล้าสามารถนั่นเอง นี่ผู้ปฏิบัติทั้งหลายจงคำนึงเสมอ

เราอย่าให้แต่กิเลสมันเอาไปใช้หมด ถ้าเป็นเครื่องมือของธรรมแล้วเอาไปใช้หมด ๆ เอาชิ่งคราวที่เด็ด เด็ดลงไป มันควรตาย เอา ให้ตายเถอะนะ โลกอันนี้เกิดมาแล้วตายทั้งนั้น เราตายด้วยการต่อสู้ในสงครามระหว่างธรรมกับกิเลสแล้ว เอาให้เห็นเถอะนะ กุสลา ธมฺมา ของเราไม่ฉลาดทันกิเลสแล้วให้กิเลสมัน กุสลา เอาเสียด้วยความฉลาดของมัน ถ้าหากว่าเรามีความฉลาดแหลมคมพอแล้ว กุสลา กิเลสให้มันแหลกแตกกระจายไปหมดจากหัวใจนี้แล้วเลิศเลอละที่นี้ ถ้าลงถึงขั้นนี้แล้วไม่มีอะไรจะเสมอ ไม่มีอะไรเทียบแล้ว นี่ธรรมท่านเป็นอย่างนั้น ถ้าลงเข้าสู่หัวใจแล้วเป็นอย่างนั้น ถ้ากิเลสเข้าสู่หัวใจแล้วเป็นอีกอย่างหนึ่ง เนะ

ผู้ปฏิบัติต้องคำนึงเสมอ ให้ใช้สติปัญญา อย่ามาอยู่ก ๆ งั้น ๆ เด้น ๆ ด้าน ๆ มองไปไหนก็ขวางหูขวางตา มันมีแต่เรื่องของกิเลสแสดงออก ๆ รอบตัวอยู่ ไม่เห็นมีธรรมแสดงออกมาเลย ปฏิบัติยังงใจเป็นอย่างนั้น มันทำให้คิดนะ เพราะเหตุไร เพราะผู้สอนนี้สอนแทบเป็นแทบตาย สอนเพื่อความรู้ความฉลาดให้ทันกลมาของกิเลสทุกแห่งทุกมุมที่มีอยู่ในหัวใจ และแสดงออกมาให้เห็น ไม่ให้มันมีเหลือเลย ด้วยอำนาจแห่งความฉลาดของธรรมที่สอนนี่นะ เรามุ่งอย่างนั้นต่างหาก

นี่วันนี้อธิบายถึงเรื่องวิธีการต่อสู้กับกิเลสให้ท่านทั้งหลายได้ฟัง เอาให้ถึงใจ ธรรมะอยู่ที่ใจเพราะกิเลสอยู่ที่ใจ กิเลสพังไปแล้วใจทั้งดวงเป็นธรรมทั้งแท่ง นั่นฟังซิ ให้เห็นที่ใจนี่ซิผู้ปฏิบัติ อย่าอยู่เฉย ๆ เอ้า เติณจกรมก็เติณจรมันเมื่อมันจะตายให้เห็นดูซิ เหมือนเขาทำงานทั้งหลาย เขาทำงานทั้งหลายนั้นเขาเกือบเป็นเกือบตายนะ เราหาความเพียรไม่ได้ หาความอดทนไม่ได้ เพียงเติณจกรมหย็อก ๆ กลัวแต่จะตายแล้วมันได้เรื่องอะไร ทำเหมือนเขาทำงานนั้นซิ

เอ้า เติณจกรมเติณจรมันจะเป็นยังไง ดูความทุกข์ มันเมื่อมันหิวขนาดไหน เอ้าดูกำหนดดูมันจะเป็นยังไง ให้ถึงเหตุถึงผลถึงพริกถึงขิงกัน มันถึงจะได้คำพูดออกมาพูดด้วยจากการเติณจกรม เมื่อ ๆ หิว ๆ จะเป็นตายนั้น เป็นธรรมขึ้นมาให้เราได้นำมาพูดหรือเป็นคติสอนเราเป็นอย่างดีไม่สงสัย เอ้า นี่ก็เหมือนกัน ถึงวาระที่จะฟาดกันลงให้สะบัดหันแผลก เอ้า นั่งลงไป ปัญญาอย่าถอย อย่าไปนั่งเฉย ๆ ทนเฉย ๆ ไม่ใช่เรื่องความเพียร

เติณจกรมเฉย ๆ ไม่มีสติปัญญาไม่เรียกว่าความเพียร นั่งเฉย ๆ และอยู่อิริยาบถใดก็ตาม อยู่เฉย ๆ สู้เฉย ๆ สู้กิเลสด้วยความทนเฉย ๆ อย่าเอาไปใช้ ไม่ใช่ทางของพระพุทธเจ้า ต้องมีสติปัญญาเป็นเครื่องทำหั่นกันเสมอ สู้กันด้วยสติสู้กันด้วยปัญญา สู้กันด้วยความพากเพียร ไม่ถอย นี่จึงเรียกว่าการต่อสู้ เอา มันจะเมื่อมันจะหิวขนาดไหน ก็ให้มันเมื่อมันหิวด้วยการต่อสู้แบบนี้ นี่ละแล้วยังไงก็ได้เหตุได้ผลออกมาเป็นคติเครื่องเตือนใจ เครื่องสอนใจตนเอง ฝึกลักษณะภายในจิตใจไม่มีวันลืม

เอ้า นั่งมากเป็นยังไง สู้กิเลสในขณะที่เรานั่งมันจะเป็นจะตาย เวลาจะตายมันยิ่งหนักยิ่งกว่านี้ เรานั่งอยู่นี้มันไม่ได้ถึงขั้นตาย แล้วทำไมจะสู้ไม่ได้ เอ้า ทุกข์มันมาจากไหน กำหนดดูเรื่องของทุกข์ที่เกิดขึ้นภายในร่างกายของเรา มันเป็นอย่างนี้ เมื่อใจได้หนักแน่นในการพิจารณาแล้วทุกข์จะไม่มีภายในจิตใจ จะไม่แสดง นอกจากเรื่องความทุกข์ภายในร่างกาย เจ็บปวดแสบร้อนต่าง ๆ มันจะแสดงขึ้นเต็มภูมิของมัน สติปัญญาไม่ฟาดให้เต็มภูมิของสติปัญญาแล้วจะทราบกันในเวลานั้น แล้วแยกกันออก ทุกข์ก็สักแต่ว่าทุกข์ อะไร ๆ ก็สักแต่ว่าอันนั้น ๆ เท่านั้น ความจริงเต็มส่วนในหัวใจแล้วอยู่สบาย

และเห็นเหตุเห็นผลอย่างชัดเจนภายในจิตใจ นี่ได้คิดมาแล้วขั้นหนึ่ง นี่ละวิธีการ
พิจารณา ผู้ปฏิบัติ

นี่อะไรห้อยอก ๆ แห่ยก ๆ มีแต่กลัวเป็นกลัวตาย เดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาไม่
ได้น้ำได้หลัง ไม่ได้เหน็ดได้เหนื่อยอะไรเลย ดูซิเขาทำงานเขาแทบเป็นแทบตาย ไอ้เรา
ไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร งานของเราก้เช่นเดียวกับงานของโลก ถึงคราวหนักต้องยอมรับ
เอ้าหนักก็หนัก เป็นยังไง ฟาดกันให้ถึงเหตุถึงผลถึงขีดถึงแดนดูซิ จึงจะเรียกว่าเป็นผู้
ประกอบความพากเพียร

เอาละเทศน์เพียงเท่านี้ละ